

unus Deus propter infinitam perfectionem talis esse et substantiæ divinæ. Vide Cajet., iii part., quæst. iii, art. vi, in calce art.

Argumenta quæ possent fieri contra regulam appellationis rationis sunt eadem quæ allata sunt in præcedenti articulo, agendo de suppositione simplici. Videantur ibi.

QUÆSTIO VII.

DE OPPOSITIONE ET CONVERSIONE
PROPOSITIONUM.

ARTICULUS PRIMUS.

*Utrum oppositio contradictoria sit
maxima inter omnes oppositiones.*

Suppono quod oppositio alia est realis, alia logica, id est vel rerum, vel propositionum. Et istæ duæ ita se habent, quod oppositio realis seu physica est quasi objectum oppositionis logicæ, quia illud esse et non esse, quod datur a parte rei et in ipsis objectis, significatur per propositiones oppositas. Unde, licet agere de oppositione reali pertineat ad Metaphysicum, tamen quia ad Logicum spectat agere de oppositionibus propositionum, etiam aliquo modo oportet attingere id quod spectat ad oppositionem rerum, quatenus objecta sunt oppositionis propositionum.

RESPONDEO ergo ad difficultatem propositam: Quod oppositio contradictoria tam in propositionibus, quam in rebus, tam dialectica, quam physica, est major inter omnes oppositiones. — Pro qua conclusione videndus est S. Thomas Opusc. xxxvii, capit. i; et in x Metaphysic., lect. vi. Fundamentum sumitur ex eo quod illa est major oppositio, in qua est minor convenientia et unum oppositum magis

destruit aliud: tunc enim dicuntur carere medio, quia carent omni convenientia, in qua aliquo modo convenire possint vel ex parte subjecti, vel ex parte alicujus tertie formæ, quæ mediat inter formas extreme oppositas, vel in quocumque alio modo convenientiæ. Constat autem quod sola oppositio contradictoria absolute et omnibus modis destruit suum oppositum, reliquæ autem oppositiones non ita absolute et simpliciter destruunt, sed aliquid de illo relinquunt, et ita habent aliquam convenientiam, et hoc habent minus de oppositione.

Constat hoc discurrendo per singulas species oppositionum sive ex parte rerum, sive ex parte propositionum. Nam in omnibus quidem invenitur aliqua negatio opposita affirmationi, sed non ita pure et absolute, sicut in contradictione: Nam oppositio contraria, si sit physica, versatur inter duas formas positivas, quæ possunt esse in eodem subjecto, vel simul, si sint in gradibus remissis, vel successive, si sint in intensis; unde una forma contraria non destruit totaliter aliam, nec convenientiam ipsarum in subjecto. Similiter oppositio contraria in propositionibus, quæ est oppositio dialectica, non tollit in una propositione totum quod est in alia, quia saltem non tollit universalitatem et distributionem, sed in hac debent convenire propositiones contrariæ; et consequenter neque falsitas unius destruit falsitatem alterius, et sic non est negatio absolute negans et tollens quod est in altero extremo. Similiter subcontrarietas non tollit particularitatem, et consequenter neque veritatem, sed duæ propositiones subcontrariæ sunt simul particulares et possunt esse simul veræ. Denique oppositio privativa non tollit, sed relinquit aptitudinem ad oppositam formam; ergo

saltem ex hac parte relinquit aliquam convenientiam cum suo opposito. Relativa etiam oppositio non includit negationem, quia unum oppositum removeat alterum, sed potius relativa sunt simul natura et cognitione, et utrumque ponit aliquid positivum et esse. Qua ratione venit intelligendus locus D. Thomæ, q. vii, de Potent., art. viii, ad 4, ubi dicit: « Quod in relativis unum non removet aliud, neque includit negationem alterius. » Intelligitur enim non quod in una relatione non sit negatio sui correlativi, sed quod non includit illam per modum removeantis et excludentis ab aliquo subjecto, sed potius supponit tale correlativum dari, licet in se sit distinctum ab illo, et non sit illud, sed sit ad illud.

At vero in contradictoriis negatio unius ita est pura et absoluta, quod omnem convenientiam cum suo extremo negato tollit, et ita nec relinquit esse, nec aptitudinem, nec universalitatem, nec particularitatem, sed quasi malignantis naturæ totum destruit. Unde simpliciter et absolute est major oppositio intensiva, et ex illa derivatur oppositio tanquam ex principaliori ad reliquas oppositiones, quæ in tantum habent oppositionem in quantum aliquid habent de contradictione, ut citatis locis docet S. Thomas, et dicitur in Logica, in cap. de oppositis.

Solvuntur argumenta.

Obijcies primo: Nam contraria maxime distant inter se; ergo maxime opponuntur, quia oppositio quædam distantia est, unde et illa opposita quæ magis sunt immediata videntur minus opponi, quia minus distant. Contradictoria autem sunt immediata quia non datur medium inter esse et non esse. Secun-

do: Quia plus destruit contrarietas, quam contradictio; ergo est major oppositio. Antec. patet, quia est universalior in negando; ergo et in destruendo. Nam contrariæ propositiones constant ex utraque universalis, altera negata, altera affirmata; ergo negativa semper est universalis, et consequenter magis negat et destruit. Tertio: Quia ex contrariis sequuntur contradictoria; tum in logicis, tum in physicis. In logicis quidem, quia bene sequitur: Omnis homo est albus, et nullus homo est albus; ergo omnis homo est albus, et aliquid homo non est albus; quæ sunt contradictoria. In physicis autem, quia calidum et frigidum contrariantur, et tamen ex calido recte sequitur non frigidum, quod contradictorie opponitur frigidum. Quarto: Quia reliquæ omnes oppositiones includunt contradictoriam, et addunt aliquid super illam; ergo sunt majores oppositiones quam solæ contradictoriæ. Antec. prob.: Quia includunt negationem et affirmationem; ergo et contradictionem, quæ per affirmationem et negationem perficitur; ergo omnes oppositiones dicuntur contradictionem, et ad ejus principia reducuntur, et per eam regulantur; ergo addunt aliquid ad oppositionem contradictionis, et sic sunt majores.

Ad primum resp.: Quod contraria maxime distant in eodem genere, et intra unum genus, contradictoria autem in omni genere; quia dantur per negationem pure et absolute, quæ est extra omne genus, et ita negat omne ens, unde maxime distant, nec habent medium convenientiæ cum altero extremo. Dicuntur autem opposita immediata maxime distare, quia carent medio convenientiæ. Quæ autem immediate collocantur carent medio situationis, et ita minus distant distantia locali. Sed non loquimur de hac distantia

in presenti, sed de distantia repugnantiae et oppositionis. Et sic magis distat esse et non esse; caret tamen medio, id est convenientia, quia nihil relinquit quod non tollit.

Ad secundum dico: Quod negatio universalis in propositione contraria plus destruit quasi *extensive*, et quantum ad modum significandi per distributionem, sed non quasi *intensive*, et in ordine ad destruendum totum quod ponitur in suo opposito, tam quoad veritatem, quam quoad falsitatem, et universalitatem, et particularitatem etc. Sic enim contradictio totum tollit, contrarietas vero aliquid relinquit, scilicet universalitatem et falsitatem. Unde aliud est plus destruere de suo opposito, aliud negationem distribuendo ad plura subjecta applicare; hoc secundum habet contrarietas, non primum.

Ad tertium respond.: Quod ex ipsa oppositione contraria formaliter non inferitur oppositio contradictoria, sed quasi materialiter, quamvis ex una propositione universali inferatur illa particularis, quae est materia oppositionis contradictoriae ad alteram universalem; et haec illatio non est ex ipsa oppositione contraria formaliter, et ut contrarietas est inter duas propositiones, sed ex una tantum propositione universali deducitur sufficienter. Ex oppositione autem contraria deducitur quidem subcontraria, id est duplex propositio particularis affirmata et negata, quae illis universalibus subalternantur; sed haec oppositio est minor. Similiter ex contrarietate physica non inferitur formaliter contradictoria: neque enim ex frigido inferitur negatio calidi absolute et simpliciter, sed negatio calidi in hoc, id est in frigido ut frigido, quae est negatio in aliquo positivo; et hoc non absolute, nam bene possunt esse simul in eodem subjecto in gradibus remissis. Secun-

do etiam dici potest: Non esse inconveniens quod ex minori oppositione inferatur major, quae se habet tanquam origo et principium minoris oppositionis; ex contradictoria enim, ut ex principio, oriuntur aliae oppositiones. Nam etiam distinctio specifica est minor quam distinctio primo diversa; et tamen ex distinctione duarum specierum inferitur distinctio differentiarum, quae sunt primo diversae inter se, quasi a posteriori.

Ad quartum resp.: Quod aliae oppositiones addunt aliquid supra contradictoriam, quod oppositionem minuat, non quod augeat, ut videri potest in D. Thoma, Opuscul. XXXVII, cap. I. Cum enim negatio contradictionis sit pura et absoluta negatio, negatio autem contrarietatis et privationis retineat aliquid de positivo opposito, clarum est quod minuit rationem oppositionis, quia minuit absolutam rationem negationis et remotionis de suo opposito.

ARTICULUS II.

Utrum dari possint aliquae contradictoriae quae simul sint verae aut falsa.

Agimus solum de contradictoriis, quia his cognitis facile erit assignare contrarias et subcontrarias, mutando propositionem particularem in universalem et e converso.

Igitur in hac parte solent fieri innumera sophismata, quae infirmare conantur illam inviolabilem regulam de contradictoriis, quod non possunt esse simul verae aut falsa: unde omnia prosequi et morosum esset et inutile, sed summam difficiliora aliqua capita in assignandis contradictoriis attingemus. Et illud tanquam certum ante omnia advertendum est: nullam esse propositionem, quae contradictionis capax

non sit, saltem praeponeudo negationem toti propositioni; unde in hoc, modo assignandi contradictoria non erit laborandum. Sed difficultates sunt circa alium modum contradicendi per negationem non praepositam toti propositioni, sed post subiectum juxta verbum. Igitur propositiones vel sunt de termino singulari, vel de termino communi, vel sunt hypotheticae. Circa propositiones de termino singulari non est difficultas in assignandis contradictoriis, dummodo servetur eadem suppositio, ampliatio, et restrictio, et aliae proprietates logicales.

Ratione tamen materiae est specialis difficultas in propositionibus de futuro contingenti, inter quas potest esse contradictio; ut: Petrus curret, Petrus non curret: ergo tunc una erit determinate vera, altera determinate falsa, siquidem impossibile est utramque veram esse, vel utramque falsam; ergo una tantum est vera, et una falsa. Huic autem repugnat contingentia de futuro, quia veritas illa contingens de futuro determinata esse non potest; ergo non in omni materia tenet lex contradictoriarum. Resp.: Quod lex contradictoriarum non est quod una sit determinate et in singulari vera, altera determinate falsa; nec ex vi contradictionis, quae uni propositioni apponitur, ejus veritas determinari potest, quia veritas debet esse determinata per causas proprias et intrinsecas, quod autem alicui propositioni contradictio fiat, extrinsecum quid est. Igitur lex contradictoriarum solum petit quod si una est vera, altera sit falsa, vel e contra. Quod vero ista vel illa in particulari sit vera, vel falsa, contradictio praecise non facit: sufficit ei salvare quod nec utraque sit vera, neque falsa. Si autem in futuris contingentibus apponatur *ly contin-*

genter dicendo: Petrus contingenter curret, Petrus contingenter non curret, non sunt contradictoriae, ut diximus lib. II, cap. XVII. Imo sunt aequivalentes, quia contingens est ad utrumlibet, et includit indeterminationem ad esse et non esse. Secus si negetur modus, dicendo: Petrus contingenter curret, Petrus non contingenter curret.

Circa propositiones ergo de termino communi, plures solent difficultates involvi propter diversum modum universalitatis et particularitatis, quae aliter atque aliter ponitur in diversis propositionibus. Ubi semper oportet observare quod genus suppositionis nunquam mutetur: genus autem suppositionis vocamus illos tres modos suppositionis, scilicet suppositio materialis, simplex et personalis; non enim licet mutare de una in aliam. Et ita in hac propositione: Homo est species, et aliis similibus de simplici suppositione, non debet fieri contradictio per distributionem: Nullus homo est species etc., sed per simplicem negationem: Homo non est species. Et similiter quando ponitur particula *secundum se*, ut: Homo secundum se est albus, homo secundum se non est albus: stat enim pro natura nec singulari, nec universali, sed secundum praedicata essentialia praecise, et ita illa negativa est vera.

Hoc supposito, primo inquirens: Circa propositiones, quae constent subjecto habente universalitatem vel particularitatem, non absolutam sed incompletam, ut ista: Omne animal fuit in arca Noe, ubi *ly omne* distribuit pro generibus singulorum, quomodo sit assignanda contradictoria? Nam dicendo: Aliquod animal non fuit, etiam est vera, sicut universalis negativa, demonstrando Petrum, qui ibi non fuit. Et similiter in hoc signo universalis

non completo : Quasi quilibet homo disputat, et in hoc : Uterque homo disputat, quomodo contradictoriae sunt assignandae? Resp.: Communiter in his propositionibus includi alias virtualiter, quae sunt quasi exponentes prioris propositionis; unde non debemus illis assignare immediate contradictoriam, nisi prius facta resolutione propositionum inclusarum, vel illis subintellectis. Igitur illa distributio incompleta, in illa propositione, facit hunc sensum : Ex omni specie animalium aliquod animal fuit in arca Noe; ubi ponitur una universalitas dicendo ex omni, et una particularitas dicendo *aliquod*; et consequenter, ad designandam contradictoriam, oportet quod e converso ponatur una particularitas cum una universalitate, dicendo : Ex aliqua specie nullum animal in arca Noe, et sic est falsa. Quare illud signum *omne* distribuit species, non individua. Et similiter illud signum *aliquod* particularisat speciem, non individua illius speciei; unde non valet illud argumentum : Hoc animal non fuit in arca Noe, v. g., Petrus, ergo aliquod animal non fuit, ly *aliquod* pro specie animalis, seu pro particularitate incompleta, quae scilicet aliquid universalitatis includit; est enim virtualiter arguere a non distributo ad distributum. Quare, posito illo signo *omne* incomplete, contradictoria ejus debet tradi per signum particularitatis incompletam (non autem per particularitatem completam,) scilicet, quae feratur in species, et non in individua. Nec obstat quod lib. II, c. XVII, diximus quod, si modi incompleti in utraque propositione opposita negentur, vel affirmantur, nullam legem participant. Resp. enim quod locuti sumus de modis, non de signis incompleti; modi enim sunt qui faciunt propositionem modalem, et modus

incompletus est ly *contingenter*, qui si utrobique affirmetur, vel negetur, nullam legem participant propositiones.

In alio autem signo incompleto : Quasi quilibet homo disputat, ubi fit distributio non pro omnibus absolute, sed pro majori parte, in primis contradictoria potest signari per praepositionem negationis dicendo : Non quasi quilibet homo disputat. Si autem contradictoria signanda sit non per praepositionem negationis, sed modo consueto, non potest unica negatione contradictoria illius formari, eo quod illa propositio virtualiter continet duas propositiones copulativas, quibus componitur. Cum enim dico : Quasi quilibet homo disputat, facit hunc sensum : Non omnis homo disputat, et major pars disputat, cujus contradictoria assignanda est per disjunctivam oppositam (disjunctiva enim importat quasi particularitatem ratione illius particulae *vel*, respectu copulativae, quae universalitatem importat ratione particulae *et*, dicendo : Omnis homo disputat, vel major pars non disputat. Contrariam vero assignabis per copulativam negantem universaliter, scilicet : Non omnis homo non disputat, et major pars non disputat; et loco de ly *non omnis* potest poni *aliquis non*, quae est aequipollens; et cum dicitur : Non omnis homo non disputat, potest etiam addi : Aliquis homo disputat, ut retineatur eadem particularitas propter rationem distributionis incomplete. Quicumque alius modus assignandi hanc oppositionem non expedit difficultates.

In illo autem signo incompleto *uterque*, *alter*, *neuter*, ut assignentur contradictoriae est considerandum quod ly *uterque* et ly *neuter* dicunt distributionem non absolute, sed in aliquo binario, perinde ac si dicas : *quilibet duorum*, vel *nullus*

duorum; et similiter ly *alter*, dicit particularitatem in binario. Unde ratione istius universalitatis restrictae non valet ista consequentia : Omnis homo currit, ergo uterque homo currit, a non restricto ad restrictum affirmative, sine constantia restrictionis; sicut si diceret : Omnis homo currit, ergo homo albus currit. Et instatur casu quo sit tantum unus homo in mundo, et ille currat; tunc enim non valet quod uterque currat, cum non sint duo homines, de quibus dicatur ille terminus *uterque*. Igitur contradictoria de ly *uterque* assignanda est juxta ejus exponentes : potest enim intra rationem binarii vel complete distribuere, vel adhuc incomplete, ut si dicas : Uterque homo currit, id est : Cujuscumque binarii quilibet homo currit, et tunc debet assignari contradictoria per ly *alter*, in sensu omnino completo : Alter homo non currit, id est : alicujus binarii aliquis non currit. Si vero distribuit incomplete, faciendo hunc sensum : Uterque currit, id est : alicujus binarii quilibet currit, debet etiam contradictoria assignari per particularitatem incompletam de ly *alter*, dicendo : Alter non currit, id est : eujuscumque binarii aliquis non currit.

Unum tamen advertit, quod, si ly *uterque* et ly *neuter* teneantur incomplete, nullam oppositionis legem participant, quia possunt dari simul verae et simul falsae. Ut si dicas : Uterque homo disputat, neuter homo disputat, in sensu incompleto, id est : alicujus binarii quilibet disputat; alicujus binarii nullus disputat, sunt simul verae, casu quo essent tantum duo binarii, et unus disputaret, alius non; et essent falsae, casu quo tantum unus binarius sit in mundo, et unus homo disputet, alius non. Eadem ratione propositiones de ly *alter* in sensu incom-

pleto non sunt subcontrariae, nec ullam legem participant.

Secundo inquires : Quomodo fiant oppositiones in propositionibus pluralis numeri, ut cum dicitur : Omnes homines currunt, distributive; Omnes planetae sunt septem, copulativim : Respondetur quod, si ly *omnes* teneatur copulativim, fiunt in illo contradictoriae sicut quando propositio est de termino singulari; ut cum dicitur : Omnes apostoli Dei sunt duodecim, non est contradictoria illius : Aliqui apostoli non sunt duodecim, sed ista : Omnes apostoli Dei non sunt duodecim, quia debet utrobique servari idem signum collectivum.

Et ratio est : Quia signum collectivum aequivalet singulari ratione collectionis applicatae ad terminatam materiam. Unde sicut quando dico : Civitas ista, populus iste, terminus collectivus est singularis, ita cum dico : Omnes apostoli, omnes planetae, ly *omnes* collective, est collectio alicujus materiae determinata, scilicet istorum apostolorum, istarum planetarum, et ita stat in singulari, perinde ac si diceretur : Numerus apostolorum est duodecim, numerus planetarum est septem.

At vero quando ly *omnes* in plurali distributive accipitur, aliqui haerent in assignanda contradictoria, et in varia placita dividuntur. Sed res est facilis. Nam ly *omnes* distributive perinde se habet in plurali et in singulari; unde si dicitur : Omnes homines currunt, sufficienter contradicitur dicendo : Aliquis homo non currit; et in casu quo sit unus tantum homo, non plures, si distributiva est vera, illa alia est falsa, si vero distributiva est falsa, in eo casu particularis illa : Aliquis homo, erit vera, etiamsi unus tantum currat et reliqui non, et a fortiori si plures non currant,

tunc enim distributiva est falsa, et particularis vera. Quod si istes: Nam in simili propositione: Omnes homines sunt plusquam unus, est veritas, casu quo sint plures homines, et non tantum unus in mundo; et tamen non potest assignari contradictoria ejus per negationem in singulari numero dicendo: Aliquis homo non est plusquam unus, quia ista etiam est vera, ut satis constat; ergo non est contradictoria illius. Respondetur: Quod in isto casu quando dicitur: Omnes homines sunt plusquam unus, ly *omnes* non potest sumi distributive, sed collective, ut patet, quia non possumus descendere sub ly *omnes* dicendo: Iste homo est plusquam unus, et ille etc. Unde non debet ejus contradictoria assignari per terminum singularis numeri; sed per signum *omnes*, etiam collective tantum.

Tertio inquires: De ista propositione: In hoc fluvio sunt pisces, in hoc fluvio non sunt pisces, an sint contradictoriae? Videtur enim quod sic. Quia est propositio de termino singulari, et quidquid affirmatur in una, negatur in alia. Ex alia parte redditur utraque vera: nam affirmativa constat; negativa probatur: In hoc fluvio sunt non pisces, id est lapides, ergo non sunt pisces, per regulam ab affirmativa ad negativam, variato praedicatione penes finitum et infinitum. Respond.: Illas esse contradictorias, et negativam esse falsam. Neque arguitur juxta illam regulam, quia illa intelligitur quando totum praedicationem infinitatur et afficitur negatione; alioquin arguitur a non distributo ad distributum, est enim sensus: In hoc fluvio sunt quaedam entia non pisces, ergo nulla entia sunt pisces. Sicut non valet: Petrus est videns non hominem, id est lapidem, ergo non est videns hominem; quia ly videns, quod est pars praedicationis, non afficitur negatione.

Quarto quaeritur: De propositionibus, in quibus importantur specialia signa confusionis, quomodo in illis sit ponenda contradictio, v. g., cum dicitur: Ad videndum requiritur oculus, promitto tibi librum, bis cantavi missam, et similes?

Resp.: Quod quando termini ponuntur post ista verba *promitto, requiritur* et similia, quae sunt signa specialis confusionis, tunc dicuntur illi termini supponere confuse tantum. Non autem quando antecedunt ipsa verba, ut si dicas: Aliquis oculus requiritur ad videndum, vel sine illo signo *aliquis* si dicas: Oculus requiritur ad videndum; tunc enim supponit ly oculus determinate, ut constat ex regulis suppositionis.

Dico ergo quod, quando terminus stat confuse, non est facienda contradictio per universalem negativam, v. g.: Requiritur oculus ad videndum, nullus oculus requiritur ad videndum; sed contradictoria debet assignari per simplicem negationem dicendo: Requiritur oculus, non requiritur oculus ad videndum. Ratio est: Quia in his signis specialis confusionis ut *promitto, requiritur* etc., intervenit virtualiter appellatio, quia non cadunt super terminos sequentes absolute, sed in subsunt illi necessitati vel actui promissionis; necessitas autem non est de isto vel illo in particulari, sed in communi, et promissio non fertur ad hoc vel illud determinate, sed ad speciem rei secundum se. Sicut etiam quando importatur actus cognoscendi, v. g., quando dico: Cognosco leonem, stat bene quod nullum leonem in singulari cognosco, quia solum in communi, non in particulari attingo. Ubi autem intervenit appellatio debet manere invariata in sua contradictoria. Quando autem confusio termini oritur non ex speciali signo confusionis importante appellationem, sed ex eo quod sequitur

mediate signum universale affirmativum, ut: Omnis homo est animal, in contradictoria debet mutari in universalem, ut: Nullus homo est animal.

In terminis autem numeralibus, ut cum dico: Bis cantavi missam, ter manducavi panem etc., non est appellatio. Sed quia illa adverbialia numeralia virtualiter includunt universalitatem, ideo confundunt terminos sequentes; includunt autem universalitatem, ut patet per suam exponentem: Semel et iterum cantavi missam, ubi illa copulativa *et*, universalitatem includit. Quare debet assignari contradictoria praeponeudo negationem *bis cantavi*: Non bis cantavi, vel resoluta propositione in suas copulativas *semel et iterum cantavi*, assignare illi contradictoriam per disjunctivam oppositam: Aut semel, aut iterum non cantavi etc. Iste est facilius modus statuendi istas oppositiones.

Unum tamen adverte: Ista esse subcontrarias de lege: Requiritur oculus ad videndum, nullus oculus requiritur ad videndum; promitto tibi equum, nullum equum tibi promitto, quia ex contradictoria negativa propositionis, quae est ista affirmativa: Aliquis oculus requiritur, aliquem equum promitto, infertur illa prior affirmativa confusa, procedendo a determinata ad confusam, sed non e contra, quod est signum subcontrarietatis de lege, ut ostendimus in lib. II, c. XVII. Similiter istae sunt contrariae de lege: Aliquis oculus requiritur ad videndum, non requiritur oculus ad videndum, quia ex illa affirmativa, quae determinate supponit, infertur confusa: Requiritur oculus, quae est contradictoria illius negativae, sed non e converso.

Quinto inquires: Quomodo sint assignandae contradictoriae propositionibus constantibus subjecto com-

plexo, ut: Quilibet equus hominis currit, Petrus qui volat est homo, homo irrationalis est animal, et aliis similibus?

Resp.: Quod in his complexis aliquando unus terminus se habet ut restringens et determinans alterum, aliquando non. Quando non se restringunt, contradictoriae sunt assignandae modo consueto, ut si dicas: Homo et equus sunt animalia, contradictoria erit: Nullus homo, vel equus sunt animalia. Si autem unus terminus restringat et determinet alterum, vel uterque est rectus, ut homo albus, homo justus, ubi adjectivum restringit substantivum, et tunc uterque terminus unica distributione distribuitur et unico signo particularisatur, et sic debet assignari contradictoria perinde ac si esset unus terminus, ut: Omnis homo justus orat, aliquis homo justus non orat. Vel unus terminus se habet in recto et alter in obliquo, et tunc dupliciter potest teneri: uno modo, ita quod obliquus sequatur rectum, ut *equus hominis*, et tunc dicitur acceptum unica acceptione, quia reputatur ut unicus terminus, perinde ac si esset adjectivum, idem est enim dicere *equus hominis*, et *equus possessus*. Alio modo obliquus praecedat rectum, ut *hominis equus*, et tunc dicitur acceptum pluribus, quia reputantur quasi plures termini, ut diximus lib. II, c. XII; et lib. III, c. XIII.

Igitur quando complexa ex recto et obliquo se habent priori modo, judicandum est de illis sicut de complexo substantivo et adjectivo, ita quod universalitas, vel particularitas obliqui numquam est mutanda. Ut si dicas: Quilibet equus hominis currit, habet hanc contradictoriam: Aliquis equus hominis non currit; et in ista: Equus cujuslibet hominis currit, in contradictoria debet manere ly *cujuslibet* immutatum, di-

cendo: Quilibet equus ejuilibet hominis non currit; quia illa universalitas *ejuilibet* est quasi pars extremi, et habet vim restringendi potius quam distribuendi.

Et si insies: Illæ duæ contradictoriæ sunt veræ: Quilibet equus hominis est animal, aliquis equus hominis non est animal, casu quo aliqui homines habeant equos, alii non. Affirmativa est vera, ut constat; negativa probatur: Demonstrando Petrum, qui non possidet equum, bene valet: Equus Petri non est animal (quia est de subjecto non supponente), Petrus est homo, ergo aliquis equus hominis non est animal, quæ est contradictoria illius primæ. Resp.: Illas esse contradictorias, et negativam esse falsam. Et in probatione committitur defectus, quia mutatur restrictio ex qua dependet identitas subjecti requisita ad contradictionem, cum in antecedenti stet pro equo Petri, in consequenti pro equo hominis ut sic. Sed debebat inferri: Ergo equus hominis, qui est Petrus, non est animal; et tunc est vera, sed non contradicit illi primæ: Quilibet equus hominis est animal, ubi solum supponitur pro equis possessis ab homine. Qui defectus ut clarius tibi constet, adverte quod non semper illa consequentia est mala: Equus Petri non currit, ergo equus hominis non currit, sive affirmativa: Equus Petri currit, ergo equus hominis currit, sed tunc solum quando negativa verificatur per non suppositionem extremorum pro equo non possesso. In consequenti autem sumitur pro equo possesso, siquidem sumitur ut contradictoria illius: Quilibet equus hominis est animal; tunc mutatur restrictio, et arguitur mutando identitatem subjecti pro contradictoria requisitam, et arguendo in quatuor terminis, scilicet equus Petri, equus hominis, animal et homo.

In complexis autem ubi obliquus antecedit rectum, quæ dicuntur accepta pluribus, universalitas obliqui, vel particularitas se habet tanquam distincta ab universalitate et particularitate recti, et ideo semper mutanda est in sua contradictoria; ut si dicas: Cujuslibet hominis equus currit, contradictoria est: Alicujus hominis nullus equus currit. Nec obstat quod universalitas de *ly* equus, in negativa, videtur esse universalitas incompleta, utpote dependens a resolutione illius obliqui *alicujus hominis*, quod supponit determinate. Resp. enim quod illa universalitas non est incompleta, sumendo incompletam pro ea quæ includit aliquid particularitatis, sed quia est dependens ab alia priori resolutione, ut bene advertit M. Banez, lib. iv Summul., tract. i, c. v. Non est autem inconveniens quod ponatur in contradictoria aliqua universalitas dependens ab alia priori resolutione, quando est universalitas termini restricti, dicentis ordinem ad alium terminum a quo restringitur.

In aliis contradictoriis allatis, in quibus ponitur restrictio alienans, seu destruens subjectum, resp.: In illis semper esse servandam eandem restrictionem. Nam iste terminus: Petrus qui volat, idem est ac dicere: Petrus volans, ubi adjective tenetur illa restrictio; et contradicunt: Petrus volans est homo, Petrus volans non est homo, neque utraque est falsa, sed negativa est vera, cum sit de subjecto non supponente, de quo quidquid negatur verum est. Et idem iudicium est de illa: Omnis homo irrationalis est animal, aliquis homo irrationalis non est animal; ista enim negativa est vera, quia prædicatum verum negatur de ente ficto, sicut si diceret: Chymæra non est animal.

Sexto quæritur: Circa propositiones quæ significant unionem copulæ pro æternitate. Videntur enim verificari duæ contradictoriæ, quia in *nunc æternitatis* verum est dicere: Petrus sedet, Petrus non sedet; Petrus vivit, Petrus non vivit, quia in tempore aliquando sedet, aliquando non sedet, utrumque autem est simul in æternitate. Idem est de illo vulgato sophismate: Inter hanc et hanc diem pluet, designando inter sabbatum et sabbatum; inter hanc et hanc diem non pluet: quia si pluat die Jovis, non autem die Veneris, utrumque est verum, quia utrumque in illo intervallo temporis stare potest.

Respond.: Aliquos existimare quod respectu æternitatis utraque contradictoria est vera, quia illud *nunc æternitatis* æquivaleret diversis temporibus, non est autem inconveniens quod pro diversis temporibus, Petrus sedeat et non sedeat. Sed verius est etiam respectu æternitatis non posse esse simul veras, dummodo in utraque propositione copulæ affirmetur et negetur pro æternitate, non vero in una pro æternitate, in alia pro tempore. Nam primo modo negativa excludit totaliter ab æternitate, ita quod est sensus: Petrus non sedet in tota æternitate, et sic est falsa, quia respectu alicujus temporis sedet in æternitate. Si autem propositiones significantur non per negationem, sed per contrarietatem positivam, ut: Petrus vivit, Petrus moritur; Petrus sedet, Petrus stat, tunc concedendæ sunt in eodem *nunc æternitatis*; quia respectu diversi temporis in illo *nunc* inclusi, verificantur, et non significantur negatio removens a tota æternitate, licet significetur negatio removens a tempore, quia quando stat, non sedet in tempore, sed æternitas ambit totum illud tempus et in quo sedet et in quo stat.

Ad illud secundum sophisma similiter dicitur quod illa negativa distribuit pro toto intervallo illius temporis: unde non verificatur nisi in toto illo intervallo non pluat; et ita non valet: In hac die, scilicet Jovis, non pluet, ergo inter hanc et hanc diem non pluet, a non distributo ad distributum, seu a magis ad minus restrictum, cum distributione minus restricti, scilicet a negatione unius diei ad negationem totius intervalli absolute.

Ultimo, in contradictoriis hypotheticarum, nota esse illas tres species hypotheticas, scilicet copulativas, disjunctivas, conditionales. Et copulativæ ratione de *ly et*, quo copulantur, important universalitatem; disjunctivæ vero ratione de *ly vel*, particularitatem: unde per disjunctivas contradicimus copulativas, si sint oppositæ qualitatibus, ut si dicas: Omne lac est album et omne lac est dulce, contradictoria ejus est: Aliquod lac non est album, vel aliquod lac non est dulce. In conditionalibus autem, sive sint causales, sive rationales, sive pure conditionales, fiunt contradictoriæ per negationem particulæ conditionalis, ut: Si sol lucet, dies est, non si sol lucet dies est; quia sol lucet dies est, non quia sol lucet dies est. Videatur M. Solo, lib. iii Summul., cap. ix, notab. v.

ARTICULUS III.

Utrum regulæ conversionis sint recte assignatæ.

Regulæ quas proposuimus in capite de conversione sunt quatuor. Prima: Universalis negativa convertitur simpliciter, et etiam converti potest per accidens. Secunda: Universalis affirmativa convertitur per accidens. Tertia: Particularis affirmativa convertitur simpliciter.

Quarta : Particularis negativa convertitur per contrapositionem.

Igitur Philosophus, i Prior., c. II, posuit tanquam primam regulam, ex qua cæteras probavit, illam de universali negativa, quam dicit converti simpliciter. Ejus autem probatio formatur hoc modo, secundum Philosophum : Bene sequitur : Nullus lapis est homo, ergo nullus homo est lapis. Si non sequitur, ergo contradictorium consequentis erit admittendum, scilicet : Aliquis homo est lapis, ex quo ulterius formatur argumentum : Aliquis homo est lapis, ergo vel hic homo est lapis, vel ille etc. Sit ergo iste homo, v. g. Petrus, et fiat syllogismus expositivus : Petrus est homo, et Petrus est lapis, ergo aliquis lapis est homo ; sed ista est contradictoria illius primæ : Nullus lapis est homo, ergo dabuntur duæ contradictoriæ simul veræ si illa non convertitur simpliciter.

Dices : Non est bona illa probatio Philosophi : Aliquis homo est lapis, ergo iste homo determinate est lapis, vel ille ; non enim sub illo termino particulari semper licet descendere, ut patet in simili : Oculus requiritur ad videndum, ergo iste. Respond. : Legitimum esse descensum, quia ibi *aliquis* habet suppositionem determinatam, sub qua licet descendere immediate. Et quod faciat suppositionem determinatam constat, quia est contradictoria universalis negativæ : Nullus homo est lapis. In illa autem : Oculus requiritur ad videndum, ly oculus supponit determinate, ut dictum est, et sic bonus erit descensus, sed antecedens est falsum, quia nullus oculus determinate, requiritur, sed solum in confuso, et ita debet dici : Requiritur oculus ad videndum, ut ly oculus supponat confuse.

Stabilita conversione negativæ universalis, ex illa reliquis probat

Philosophus. Nam quod universalis affirmativa convertatur per accidens, probatur : Quia bene valet : Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo. Alioquin si non sequitur, contradictorium erit concedendum, scilicet : Nullum animal est homo ; sed hoc ex prima regula convertitur simpliciter, scilicet : Nullus homo est animal, quæ est contraria illius affirmativæ : Omnis homo est animal ; ergo dabuntur duæ contrariæ simul veræ, quod repugnat.

Similiter probatur particularem affirmativam converti simpliciter, ut : Aliquis homo est albus, ergo aliquod album est homo. Nam si consequentia non est bona, ergo ejus contradictorium erit verum, scilicet : Nullum album est homo ; sed hoc convertitur simpliciter per primam regulam : Ergo nullus homo est albus, quæ est contradictoria illius primæ : Aliquis homo est albus ; ergo dabuntur duæ contradictoriæ simul veræ.

Conversio per contrapositionem fundatur in illa duplici regula tradita ab Arist., II Periher. : Prima : « Ab affirmativa ad negativam, variato prædicato penes finitum et infinitum, bona est consequentia, ut : Homo est albus, ergo homo non est non albus. » Secunda : « A negativa ad affirmativam, variato prædicato penes finitum et infinitum, et posita constantia subjecti in affirmativa, valet consequentia, ut : Homo non est lapis, et homo est (hoc dicitur constantia, quia constat dari tale subjectum), ergo homo est non lapis. » Quod intelligitur, nisi varietur aliqua appellatio, vel reduplicatio, quæ impediatur bonitatem consequentiæ ; ut non valet : Homo essentialiter non est albus, ergo homo essentialiter est non albus, essentialiter enim nec est unum, nec aliud, sed indifferens ad utrumque. Ex quibus

regulis probatur converti universalem affirmativam sic : Omnis homo est albus, ergo omne non album est non homo ; quia bene valet : Omnis homo est albus, ergo omnis homo non est non album per primam regulam. Rursus : Ergo omne non album non est homo, per conversionem universalis negativæ. Rursus per secundam regulam positam valet : Omne non album non est homo, et non album est, ergo omne non album est non homo, quæ est convertens illius primæ : Omnis homo est albus. Idem in conversione particularis negativæ probatur : Aliquis homo non est albus, et homo est ; ergo aliquis homo est non albus, per secundam regulam ; ergo aliquod non album est homo, per conversionem particularis affirmativæ ; ergo non album non est non homo per primam regulam ; ergo de primo ad ultimum, etc.

Sic Aristoteles probavit istas regulas. Aliqui tamen sumunt primam radicem illarum ex conversione simplici particularis affirmativæ, et probant illam converti simpliciter quia, si aliquis homo est animal, unum sunt animal et homo, quia distinctum non verificatur de distincto, ergo unum erit alterum, et e converso, et sic mutuo verificabuntur inter se. Sed hæc probatio est omnino inefficax, quia quando dicitur quod sunt unum animal et homo, vel intelligitur quod sunt unum adæquate et mutuo, vel inadæquate et non mutuo. Si hoc secundum, ergo male probatur quod vicissim unum de altero dicatur : alias enim similiter probaretur quod universalis affirmativa simpliciter convertitur, quia etiam sunt unum in ea prædicatum et subjectum ; sed quia non adæquate et mutuo sunt unum, non convertitur. Si primum, petit principium, nam hoc est probandum

quod in particulari affirmativa prædicatum et subjectum sint unum mutuo et adæquate.

Obijcies contra conversionem universalis negativæ : Ista consequentia non valet : Nulla essentia divina est generans, ergo nullum generans est essentia divina. Instatur enim in Patre, qui est generans et essentia divina. Item non valet : Nulla navis requiritur ad navigandum, ergo nullum requisitum ad navigandum est navis ; nullus senex erit puer, ergo nullus puer erit senex. Ergo illa regula non semper est vera.

Ad prim. resp. : Quod illa non est universalis, cum non constet termino communi, sed singulari, scilicet *essentia divina* ; sicut si diceretur : Nullus Petrus est albus, non est propositio universalis. Si autem dicatur : Nulla res, quæ est essentia divina, est generans, propositio esset universalis, sed falsa, et sic sua convertens etiam est falsa : Nullum generans est essentia divina. Si autem dicatur in singulari : essentia divina non est generans, debet converti per contrapositionem, sicut particularis negativa : Ergo aliquod non generans non est non essentia divina, quæ verificatur in Filio et Spiritu Sancto.

Ad secundam instantiam dicitur : Illam conversionem esse bonam, sed consequens verificatur in eodem sensu quo antecedens. Antecedens enim est verum supponendo pro nulla navi distributive, ita quod sub illo termino possit immediate descendere ; unde in sua convertente, *nullum requisitum ad navigandum* debet supponere pro requisito distributive et determinate ; sic enim verificatur ejus conversa : Nulla navis requiritur determinate, in confuso enim constat quod aliqua requiritur ; unde convertens debet facere eundem sensum : Nullum requi-

situm determinate est navis; et sic est vera.

Ad tertium dicitur: Quod in illa conversione non servatur eadem ampliatio. Nam in illa propositione: Nullus senex erit puer, ly puer restringitur a ly erit, pro puero futuro, subjectum autem ampliatur ad id quod est vel erit; et ita, si in illa propositione universali: Nullus senex erit puer, ly senex sumatur pro eo quod solum est senex, propositio est vera, et similiter sua convertens, quæ est hæc: Nullus, qui erit puer, est senex; si vero sumatur pro eo, qui est vel erit senex, est falsa, quia multi, qui sunt futuri senes, adhuc sunt futuri pueri, quia nondum sunt nati, unde non mirum quod sua convertens sit falsa.

Contra conversionem universalis affirmativæ instabis: Non valet hæc consequentia: Omnis homo albus est homo, ergo aliquis homo est homo albus; nam antecedens est necessarium, consequens autem potest esse falsum, casu quo nullus homo albus sit in mundo. Et similiter non valet: Omne grammaticum est homo, ergo aliquis homo est grammaticus; omne album est corpus, ergo aliquod corpus est album; instatur enim casu quo nullus grammaticus, vel nullum corpus album sit in mundo.

Resp.: Quod illa non est convertens in sensu quo verificatur prima propositio. Nam quando dicitur: Omnis homo albus est homo, si ly est sumatur accidentaliter pro homine existente, falsa est illa propositio in casu argumenti, et similiter sua convertens. Si vero ly est abstrahit a tempore faciendo propositionem necessariam, ly *albus* non debet ibi verificari secundum existentiam, sed secundum possibilitatem, seu abstractionem a tempore in hoc sensu: Omnis homo possibiliter albus est homo; nec potest fa-

cere sensum: Omnis homo existens albus, cum ponatur casus quo nullus existat; unde convertens debet esse hæc: Ergo aliquis homo est homo, qui possibiliter est albus, et sic est vera.

Ad secundum dicitur: Quod in illis propositionibus, si in antecedenti ly est absolvitur a tempore, stat pro subjecto albedinis, vel grammaticæ, et facit hunc sensum: Omne subjectum albedinis est corpus; omne subjectum grammaticæ est homo; unde convertens debet etiam sumi in eodem sensu, et secundum copulam absolutam a tempore: Ergo aliquod corpus est subjectum albedinis, et sic est vera. Si autem mutetur copula, ita quod in una abstrahat a tempore, in alia non, variatur suppositio. Si vero in antecedenti non abstrahat a tempore, sed dicat existentiam, sic est falsa in casu argumenti, cum supponatur nullum esse album, neque grammaticum, et ideo sua convertens est falsa.

QUESTIO VIII.

DE CONSEQUENTIA ET SYLLOGISMO.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum recte assignetur differentia inter consequentiam bonam et malam.

Consequentia bona illa dicitur, in qua antecedens infert consequens. Mala autem est in qua non infertur consequens ex antecedenti, licet significetur inferri. Tunc autem non infertur consequens ex aliquo antecedenti, quando potest dari antecedens verum et consequens falsum; quodcumque autem infertur vera et propria illatione consequens verum sive ex antecedenti falso, sive

vero, bona est consequentia. In præsentem ergo duo brevissime veniunt discutienda: Primum: An ista differentia inter bonam consequentiam et malam sit essentialis, vel accidentalis? Secundum: Quomodo verum sit quod ex falso infertur verum, cum nunquam ex vero infertur falsum?

AD PRIMUM RESPONDETUR affirmative, scilicet quod ista divisio est essentialis et analogica, loquendo de consequentia formali simpliciter, de qua in præsentem agimus.—Ratio est: Quia essentialis et intrinseca forma consequentiæ est connexio illativa antecedentis cum consequenti; sed consequentia mala caret ista vi illativa: ergo caret forma essentiali consequentiæ; ergo ita differt consequentia bona et mala, sicut homo vivens et carens vita, qui analogice conveniunt in ratione hominis. Neque est dabile in consequentia formali, quod habeat aliquam connexionem et tamen aliquando possit deficere et ideo dicatur mala, nam forma, quæ semel est defectibilis et aliquando saltem instari potest ex vi consequentiæ, hoc ipso formaliter non est bona, unde caret omnino connexionem formali, id est dispositionem requisita ad inferendum. Quare solum per accidens potest quandoque sequi consequens ex antecedenti, nunquam tamen ex vi formæ, sed ratione materiæ.

Objicies: Non requiritur ad rationem consequentiæ quod in re detur connexio inter antecedens et consequens; ergo non ideo caret essentiali ratione consequentiæ quia non datur connexio, dummodo significetur dari. Anteced. probat.: Nam consequentia probabilis est vera consequentia, est enim verus syllogismus syllogismus topicus, et tamen in re potest carere connexionem, quia multa falsa sunt probabiliora veris; ergo non requiritur ad

essentialem rationem consequentiæ connexio in re, sed sufficit in apparentia et signo. Secundo: Quia propositionem esse veram vel falsam est divisio accidentalis; ergo etiam consequentiam esse bonam vel malam. Nam ita se habet bonum et malum in consequentia, sicut verum et falsum in propositione; siquidem illa est bona consequentia, in qua vere sequitur unum ex alio, illa autem est mala, in qua non vere sequitur.

Ad primum respond.: Quod loquendo de consequentia formali, id est quæ ex vi formæ et dispositionis suæ infert, non datur consequentia probabilis et topica, sed vel est bona vel mala, non vera aut falsa, evidens vel probabilis; et quæ semel est bona ex parte formæ, non potest deficere, et consequenter ex parte formæ non potest esse topica; quia, si potest deficere, potest instari et vitari, et consequenter potest dari antecedens verum et consequens falsum. Forma autem consequentiæ, quæ potest instari, hoc ipso est mala ex parte formæ, et, si aliquando est bona, solum est materialiter et ratione materiæ, non ratione formæ. Sed in hac parte fallimur et æquivocamur, si existimamus idem esse consequentiam et argumentum, quæ tamen longe differunt, quia argumentum pertinet ad probationem, consequentia vero ad ipsam illationem et formam consequendi unum ex altero: probatio autem potest esse evidens vel probabilis, et ideo syllogismus ex parte materiæ consideratur et posterioristice, seu ex parte probationis dividitur in demonstrativum et topicum, non autem prioristice, et ex parte formæ. In præsentem autem solum loquimur de consequentia ex parte formæ et prioristice.

Ad secundum respond.: Quod veritas, vel falsitas non mutat signifi-